

BEWAAR HET PAND

UITGAVE TOT BEVORDERING VAN DE HANDHAVING DER OUDE GEREFORMEERDE BEGINSELEN

Meditatie

Een verse en levende weg

Dewijl wij dan, broeders, vrijmoedigheid hebben om in te gaan in het heiligdom.....op een verse en levende weg, welke Hij ons heeft ingewijd door het voorhangsel, dat is door Zijn vlees.....

Hebr. 10:19

Goede Vrijdag: een zwarte dag in het levensboek der mensheid.

Immers, op die dag hebben zondaren, vrome en goddeloze zondaren, kerkelijke en onkerkelijke zondaren samengespannen om God te doden. God heeft, met alle eerbied gezegd, heel Zijn Goddelijke liefdehart uitgesproken door de mond van de Heere Jezus, en nu gaat de mens de mond van Jezus snoeren in de dood en Zijn armen, die Hij zo ontfermend naar de mens had uitgestrekt vastnagelen aan een kruisbalk. Daar hangt Jezus, Die naar deze aarde was gekomen om te zoeken en zalig te maken wat verloren was. Hij voelt de razernij van de haat opsteigeren tegen het kruis, tegen Zijn liefdehart. En wanneer Hij Zich dan wil terugtrekken op Zijn eeuwige Vader, dan blijkt ook die weg afgesneden. Ook van Gods kant komen de stormen van oordeel en vloek. Ook de Vader stoot Zijn Zoon, Zijn Eniggeborene weg, laat Hem vallen in de absolute verlatenheid.

Daar hangt Jezus als een stootblok, waartegen alles opbotst.... verlaten, verscheurd, eindeloos eenzaam, in helse verlatenheid.

Maar Jezus hangt daar niet alleen als stootblok. Hij hangt voor de hemel, voor de God van de hemel als een zwaar, ondoordringbaar voorhangsel! Het is geen wonder dat de zon wordt verduisterd en dat God zijn aangezicht voor Hem verbergt! Hij is immers

zonde voor *ons* gemaakt! Tot zonde gemaakt, tot een vloek geworden! Hij, met Zijn reine ziel, ziet op Golgotha niet alleen de zonde tegen Zich aanstormen, maar Hij weet het en doorleeft het in volle, vreselijke werkelijkheid: vandaag is alle zonde en schuld en vloek op Mij geworpen. Hij, Die het kon vragen en het gevraagd heeft: "wie overtuigt Mij van zonde?" Hij weet het en doorleeft het: Ik ben het gordijn, het voorhangsel van de zonde, dat tussen God en de wereld hangt, en iedereen keert zich tegen Mij als tegen het voorhangsel van schuld! God en mens spreken het oordeel uit en voeren het vonnis uit: Deze is des doods schuldig!

Maar nu dan het wonder, nu dan het evangelie van de Goede Vrijdag!

Jezus, met Zijn Middelaarsgeloof door de diepten van helse verlatenheid heengeworsteld, maar zo betalend wat Hij niet geroofd had: Jezus sterft! Hij geeft Zijn lichaam, Zijn vlees over in de dood!

Gods hand scheurt Jezus' lichaam, dat als een voorhangsel voor de hemel hing, weg: de schuld is betaald, de vloek is gedragen, God is bevredigd en verzoend!

Door Jezus' sterven is een nieuwe, altijd open weg naar Gods Vaderhart ingewijd.

Die weg is vers, nieuw, open, altijd open!

Die weg is levend! Een levende weg! Zoals een lopende trap, een roltrap ons naar boven draagt, zo draagt Jezus zondaren, die zichzelf Gods vloek waardig leerden keuren, op Gods Vaderhart aan.

Er zijn mensen, die erg bang zijn voor

een roltrap. En doorgaans is er dan nog wel een andere trap, waarlangs ze zelf naar boven kunnen klimmen. Maar als zo'n trap er dan niet blijkt te zijn.....

Welk een genade, wanneer wij verlangen, een onuitroeibaar verlangen kregen naar Boven, naar God. Mijn ziel dorst naar God, naar de levende God! Maar hoe kom ik boven? Waar is de trap? Waar is de weg?

Welk een genade als alle gewaande wegen doodlopende wegen blijken te zijn. Welk een genade, wanneer de Heilige Geest ons oog dan opent voor die verse en levende Weg, die Jezus heeft gebaan, die Jezus Zelf is: Ik ben de Weg!

Weet u dan nog een andere weg? Een andere, een betere, een veiliger weg, dan de verse en levende weg, welke Jezus ons ingewijd heeft door het voorhangsel, dat is door Zijn vlees?

Welk een genade om te moeten en te mogen belijden: al waar ik op wou leunen, bezweek en viel....

Ai, Heere Jezus, laat mij op U steunen, met heel mijn ziel!

Zalig, wanneer alleen nog voor ons verlangend hart overblijft die verse weg. Vers, nieuw, altijd nieuw en altijd open. Die levende weg, die lopende weg.

U bent bang voor een roltrap? Maar dan toch niet voor Deze? Die levende weg is zo vast, zo vertrouwd, zo veilig, zo zeker naar Boven voerend!

Zalig, om door de Heilige Geest overreed, in het geloof gebruik te mogen maken van deze verse en levende Weg. Om, alles loslatend, ons door die levende Weg naar Boven te laten dragen. Te *laten dragen*!

Nu kan ik Goede Vrijdag verstaan.

Goede Vrijdag: zwarte dag in mijn leven: mijn zonde, mijn zonde!

Goede Vrijdag: dag van de wondere troost en van een open hemel!

Ds. M. Vlietstra.

Van de administratie

In de afgelopen 14 dagen ontvingen we f 637,50 aan giften en konden we 10 nieuwe abonnees inboeken. Voor beide weer hartelijk dank. We zien er naar uit dat de laatste abonnementsgeldbetalingen ook binnen mogen komen en dat de opgave van nieuwe abonnees zo door mag gaan.

Dit nummer van het blad is het laatste dat verschijnt voor de ontmoetingsdag in Sliedrecht, D.V. zaterdag 25 april. We hopen daar veel lezers, oud en jong, te ontmoeten en dat we een goede en gezegende dag mogen ontvangen uit de hand des Heeren.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Ontmoetingsdag te Sliedrecht-centrum

Voor de laatste keer nodigen we namens het bestuur van de stichting Bewaar het Pand alle vrienden en

vriendinnen uit tot bijwoning van de ontmoetingsdag, die D.V. zal worden gehouden op zaterdag 25 april a.s. in het kerkgebouw van de Chr. Geref. kerk te Sliedrecht-centrum, Kerkbuurt 74.

Het programma luidt als volgt:

Morgensamenkomst,

aanvang 10.30 uur:

opening: ds. P. den Butter van Driebergen

spreker: ds. D. Slagboom van Doornspijk

Pauze

Middagsamenkomst,

aanvang 14.00 uur:

opening: ds. B. de Romph van Noordeloos

spreker: ds. L.W. van der Meij van Alphen aan den Rijn

sluiting: ds. M.C. Tanis van Sliedrecht-centrum.

Alle sprekers zijn onder ons bekend. Allen hebben al eerder op een ontmoetingsdag gesproken. We willen hier herhalen, wat we in het nummer van 19 maart j.l. onder *Van de redactie* schreven, dat er weer een boekentafel met vele goede boeken zal zijn, waarvan de opbrengst ten dele te bate van de zending van onze kerken komt. Peter van Leeuwen zal wel weer aanwezig zijn met cassettebandjes, die onder onze mensen zeker aftrek zullen vinden. We noemen ook de goederen uit Roemenië die ten verkoop zullen worden aangeboden.

In aansluiting hiermee willen we nog

noemen het vervoer van treinreizigers van het station naar de kerk en weer terug. Om 9.30 uur en om 10.00 uur staat er een busje of taxi bij het station met het opschrift: "Baltax".

In de zaal is er gelegenheid om koffie te drinken of frisdrank. Er zal in de pauze van ongeveer 12.00 tot 14.00 uur voldoende gelegenheid zijn om elkaar te ontmoeten.

Tenslotte: de zegen des Heeren maakt rijk. Dat geldt ook ten aanzien van deze ontmoetingsdag.

N.B. We willen ook de aandacht voor de ontmoetingsdag te Kampen levendig houden. Daarom herinneren we er aan dat deze D.V. zal worden gehouden op zaterdag 19 september a.s. in het kerkgebouw van de Gereformeerde Gemeente te Kampen, 2e Ebbingestraat. Deze datum is door het bestuur van onze stichting zo gekozen, dat we andere vergaderingen die er omstreeks het einde van de zomervacantie gehouden worden, niet hinderen en ook zelf geen hinder hebben van andere samenkomsten doordat vrienden en vriendinnen van Bewaar het Pand zo, om voor hen dringende redenen, niet de voorkeur moeten geven aan een andere samenkomst op dezelfde dag. Dat is zo uitgesloten. We hopen van harte dat de beslissing van het bestuur om D.V. enkele weken later dan gewoonlijk te vergaderen juist is geweest.

B.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk
verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Ds. P. den Butter,
Ds. A. van Heteren en Ds. D. Slagboom.

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg
13, 4231 BP Meerkerk. Telef.
01837-1357

ADMINISTRATIE:

A. Beukers, Toussaintplein 20,
2406 XL Alphen a/d Rijn, tel.
01720-74202, postrek. 70.43.50
t.n.v. de administrateur van
"Bewaar het Pand" te Alphen a/d Rijn.

Abonnementsprijs f 10,- per jaar.
Abonnementsprijs voor de
Verenigde Staten en Canada 5
dollar per jaar. Advertenties f 0,25
per mm. Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Nederlandse Geloofsbelijdenis

35.

Geloof en heiligmaking

We worden geleid van de belijdenis der rechtvaardigmaking naar die van de heiligmaking. In twee artikelen in onze Nederlandse Geloofsbelijdenis - 22 en 23 - hebben we stilgestaan bij de rechtvaardigmaking. In één artikel - 24 - wordt onze aandacht bepaald bij de heiligmaking. Het is mogelijk dat dat gegeven de opmerking doet maken: één artikel.. de heiligmaking wordt hier zeker minder gewaardeerd!

Laten we dat niet zeggen. Het is al geen klein artikel, dat handelt "van de heiligmaking des mensen en de goede werken". Wie het in de lengte zou zoeken, zou ontdekken dat dit éne niet zoveel kleiner is dan de twee vorige samen. Belangrijker is het echter dat zo duidelijk de onlosmakelijke samenhang beleden wordt tussen recht-

vaardigmaking en heiligmaking.

Er is onderscheid tussen deze twee weldaden. We zullen het ons herinneren van de catechisatie hoe het verschil tussen rechtvaardigmaking en heiligmaking ons uitvoerig werd onderwezen. Ik noem hier maar één verschil: in de rechtvaardigmaking gaat het om de schuld van de zonde, die verzoend moet worden, in de heiligmaking om de smet van de zonde, die gereinigd moet worden om de Heere in waarheid te dienen.

Dat onderscheid doet de eenheid niet te niet. Wie het goed verstaat, zal er de eenheid in verborgen zien. In de orde des heils is de rechtvaardigmaking het eerst, maar zal door de heiligmaking gevolgd worden. Het zijn beide weldaden van het Verbond der genade, die God in het leven van de Zijnen waar-

maakt. De éénheid ligt in Christus veranker! Uit de "volle" Christus worden ze beide geschonken. Hij kan niet gedeeld worden. Hier geldt het bijzondere woord uit de brief aan de Korinthiërs: "Maar uit Hem zijt gij in Christus Jezus, Die ons geworden is wijsheid van God, en rechtvaardigheid, en heiligmaking en verlossing." Wie daar door genade tegenover eigen schuld én eigen onheiligheid weet van krijgt, die vergaat de lust om hier af te gaan wegen. Die zal het integendeel verstaan, hoe noodzakelijk het is door Gods Geest uit Hem in ware heiligmaking te wandelen.

Die eenheid spreekt hier door de band tussen het geloof en de heiligmaking. Het is niet moeilijk dit op te merken: "Wij geloven, dat dit waarachtig geloof, in de mens gewrocht zijnde door het gehoor des Woords Gods en de werking des Heiligen Geestes, hem wederbaart en maakt tot een nieuwe mens, en doet hem leven in een nieuw leven en maakt hem vrij van de slavernij der zonde". U moet nu maar vergelijken het begin van 22, dat sprak van het oprechte geloof dat door de Heilige Geest ontstoken wordt in het hart. Het ware geloof omhelst de gerechtigheid én maakt tot een nieuw mens.

Hoe is het?

Er kan een vraag opkomen over de eerste zin van artikel 24: "Wij geloven, dat dit waarachtige geloof... hem wederbaart...". Velen onder ons, die dit lezen, zullen opmerken: is dat eigenlijk wel juist? Vanouds hebben we toch geleerd, dat de wedergeboorte aan het geloof voorafgaat! Men kan ook wijzen op de Dordtse Leerregels, hoofdstuk III en IV artikel 12, waar beleden wordt, dat "al degenen, in wier harten God op deze wonderbaarlijke wijze werkt, zekerlijk, onfeilbaar en krachtiglijk wedergeboren worden en metterdaad geloven." Kort gezegd betekent dat toch ook: eerst wedergeboorte, dan geloof!

Nog maar kort geleden stelde mij iemand eenzelfde vraag: hoe kan het dat het in artikel 24 zó staat: het geloof dat wederbaart? Daarbij zullen we het ook weten, hoe deze zaak door sommigen gebruikt wordt. De beschuldigende vinger gaat uit naar de Dordtse Leerregels. Zij zouden in het verkeerde spoor terecht gekomen zijn wat de belijdenis betreft van de wedergeboorte! Zij zouden afwijken van wat de Heilige Schrift zegt en van de voorstelling der wedergeboorte bij

Calvijn. Het is soms ook oorzaak, dat er uitgehaald wordt tegen degenen, die in de prediking de noodzaak van de wedergeboorte beklemtonen. Ik zeg niet, dat dit verwijt altijd samengaat met het officieel verwerpen van de Dordtse Leerregels, maar tóch wordt artikel 24 gebruikt om te zeggen: zie eens hoe fout al dat spreken over wedergeboorte is, het ondermijnt de eis om te geloven!

't Is niet mijn bedoeling om breedvoerig op deze verwijten in te gaan. Het gaat trouwens vaak om een andere zaak of namelijk in de prediking uitkomt dat er twee soorten mensen in de kerk zijn: bekeerden en onbekeerden. Het op een bepaalde manier benadrukken van het onderscheid tussen de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels in de belijdenis van de wedergeboorte komt nogal eens vaak van de kant van hen, die in de praktijk maar één soort mensen in de kerk kennen namelijk bekeerden. Voor mij staat het vast, dat we noch met artikel 24 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis, noch met artikel 12 Dordtse Leerregels, een prediking verdedigen kunnen, die niet onderscheidend is tussen bekeerden en onbekeerden.

We blijven nog voor de vraag staan: hoe kan het, dat artikel 24 zo belijdt? We moeten hier goed onderscheiden. Er zou een heel gemakkelijk antwoord gegeven kunnen worden. In de geloofsleer onderscheiden we tussen "de wedergeboorte in engere zin": de inplanting van het nieuwe leven, én "de wedergeboorte in ruimere zin": de openbaring van het nieuwe leven. In de Dordtse Leerregels zou het om het eerste gaan, in de Nederlandse Geloofsbelijdenis om het laatste. Ik kan me voorstellen dat dit antwoord niet geheel bevredigt, omdat zo over de verhouding van de wedergeboorte tot het geloof weinig gezegd wordt. We moeten er wat dieper op ingaan. In de Dordtse Leerregels wordt vanuit de belijdenis der totale verdorvenheid tegenover de Remonstranten van de wedergeboorte gesproken. De Remonstranten stelden dat een mens wel door een "zachte aanrading" vanuit zichzelf tot het geloof kan komen. Daartegenover werd krachtig beleden dat dit alleen maar kan door de nieuwe schepping van - God - uit, in de wedergeboorte. Dáár ligt de oorsprong van het geloof: in Gods wederbarende genade. Ondertussen wordt ook in de Dordtse Leerregels het verband tussen de wedergeboorte en het Woord Gods én het verband tussen de weder-

geboorte en de vernieuwing van het leven duidelijk gesteld. Alleen: vanuit dit uitgangspunt wordt God in Zijn welbehagen verheerlijkt, in Zijn herscheppende genade. Góð begint in het leven van de Zijnen.

In de Nederlandse Geloofsbelijdenis wordt vanuit de belijdenis der rechtvaardigmaking van de wedergeboorte gesproken. Tegenover de Roomsden, die stellen dat de reformatische belijdenis zorgeloos maakt, wordt beleden: het rechtvaardigend geloof hééft vrucht. Vrucht in de vernieuwing van het leven. Het is niet voor niets dat onze belijdenis niet direct zegt dat het geloof tot een nieuwe mens maakt, maar dat hier tussen staat dat het geloof "hem wederbaart". Vaak wordt dat voorbijgezien. De vernieuwing is wedergeboorte. Vernieuwing door Gods Geest. Ondertussen kunnen we ook zeggen dat de Nederlandse Geloofsbelijdenis niet voorbijgaat aan het geloof als gave Gods. Het wordt juist in de tussenzin beleden: "in de mens gewrocht zijnde door het gehoor des Woords Gods en de werking des Heiligen Geestes". Trouwens in deze zelfde belijdenis wordt in artikel 35 gewaagd van de "tweede geboorte", waardoor de uitverkorenen het geestelijk en hemels leven gegeven wordt. Zo kunnen we niet zeggen, dat het belijden van de Nederlandse Geloofsbelijdenis en van de Dordtse Leerregels tegenover elkaar staan, al is er verschil van accent, ten aanzien van de wedergeboorte. Zij staan niet tegenover elkaar maar vullen elkaar aan! Vanuit de benadering van de wedergeboorte moet ook de verhouding tot het geloof worden verstaan.

Naar de Schriften

Het belangrijkste blijft altijd dat de belijdenis hier overeenkomstig Gods Woord spreekt.

We kunnen soms veel tekort doen aan de openbaring van Gods Woord, zeker als het gaat om de wedergeboorte. De Heilige Schrift geeft ons geen "klank" mee, die we telkens weer willen horen. Dan maken we van de deelachtigmaking van Gods heil in het leven van de Zijnen een sluitend systeem. Daar kan de dood het mee doen maar het leven niet!

We kunnen er hier maar enkele regels aan wijden. Gods Woord laat de wedergeboorte zien als een almachtige daad van God. Het is een herschepping. Het is een wonder dat God in hén doet, die Hij naar Zijn welbehagen uitverkoren heeft. Hij maakt dode zon-

daren levend. Hij vernieuwt het hart. We kunnen denken aan Psalm 51: "Scheep mij een rein hart, o God.." Ezechiël 11:19: "en Ik zal het stenen hart uit hun vlees wegnemen en Ik zal hun een vlesend hart geven". Ook komt in Gods Woord de wedergeboorte uit als een nieuw begin. We kunnen denken aan de bekende tekst Johannes 3:4: "...tenzij dat iemand wederom geboren worde..". Verder onderstreept Gods Woord de band van de wedergeboorte en het Woord Gods, 1 Petrus 1:23: "Gij, Die wedergeboren zijt, niet uit het vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, door het levende en eeuwig blijvende Woord van God". Tenslotte kunnen we hier ook wijzen hoe het Woord Gods de band laat zien van de wedergeboorte aan Gods barmhartigheid en het werk van Christus, 1 Petrus 1:3: "...Die naar Zijn grote barmhartigheid ons heeft wedergeboren, tot een levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus..", Efeze 3:5: "...levendgemaakt met Christus..".

Het gaat erom dat naar de Schriften en naar onze belijdenis de wedergeboorte in de prediking uitkomt. We hebben niet genoeg aan de constatering dat bij anderen de noodzaak van wedergeboorte niet openbaar komt in de prediking. Het is om de voluit schrif-

tuurlijk, en bevindelijke prediking te doen, waarin de bijzondere inhoud van de wedergeboorte gehoord wordt. Het zal de prediking zijn tegenover onze totale doodstaat van de volle Christus, waarin de uitwerking in het leven der wedergeboorte doorklinkt!

Een nieuwe mens en een nieuw leven!..

Het is zo treffend dat hier van wedergeboorte getuigd wordt als de voortgaande openbaring van het nieuwe leven.

Bij de natuurlijke geboorte gaat het ook niet om het eerste levensmoment alleen. Daar zal geen vader en moeder op blijven staren. Het gaat om de voortgang van het nieuwe leven, dat ontvangen werd. Nu is het natuurlijke leven aan de dood onderworpen. Hier is echter sprake van de geestelijke geboorte, die gaat voort in een nieuw leven. Het wordt hier eenvoudig uitgedrukt: "...en maakt tot een nieuwe mens en doet hem leven in een nieuw leven en maakt hem vrij van de slavernij". Het is een voortgang in vallen en opstaan, een nieuw leven. Wat een wonder, dat slaven van de zonde zo door genade geworden zijn én telkens weer worden: dienstknechten der gerechtigheid!

D. Slagboom.

Na honderd jaren

2.

Tot een goed verstaan van het gebeuren van 1892 is het noodzakelijk enige aandacht te geven aan de ontwikkelingen in de Hervormde Kerk. Het was in de 19e eeuw in de Hervormde Kerk droevig gesteld. De moderne richting won al meer veld. De Evangelische- of Groninger Richting deinsde er niet voor terug openlijk de Drieëenheid Gods te loochenen. Deze Evangelische- of Groninger Richting leerde ondermeer dat er geen Drieëenige God was. De zonde werd omschreven als een gebrek. Het Evangelie werd gezien als een middel om het mensdom op te voeden tot God.

Anderzijds moet gezegd worden dat er ook waren in de Hervormde Kerk die de waarheid verkondigden. Zij getuigden tegen de algemene afval. Zo werd in de zestiger jaren van de vorige eeuw de Confessionele Vereniging opgericht. Deze vereniging wilde een dam opwerpen tegen modernisme en ongehoorzaamheid.

Dr. A. Kuyper wierp zich op als een sterk verdediger van de Gereformeerde beginselen. Hij was begonnen als modern predikant. Spoedig mocht hij komen tot een heel andere overtuiging. In de gemeente van Beesd kwam Kuyper in aanraking met eenvoudige vrome mensen, die leefden uit de Calvinistische levensgedachte. Dat werd het middel tot verandering van opvattingen. Kuyper begon de moderne theologie vaarwel te zeggen en over te hellen naar de zogenaamde Ethische richting. Met deze richting kwam het na enige tijd tot een breuk en zodoende is Kuyper een strijder voor de Gereformeerde beginselen geworden. Nu begon ook in zijn hart te leven dat de Hervormde kerk moest worden vrijgemaakt van de organisatie, zoals die in 1816 vorm had gekregen. Het was het ideaal van Kuyper heel de vaderlandse kerk tot reformatie te brengen. Sinds 1870 was hij Hervormd predikant te Amsterdam. Hij beijverde zich om de

kerken vrij te maken van de onwettig opgelegde organisatie. Onder zijn arbeid te Amsterdam bestond de meerderheid in de kerkeraad weldra uit Gereformeerden. In 1880 werd door Kuyper de Vrije Universiteit op Gereformeerde Grondslag opgericht. Hiermee beoogde Kuyper de Hervormde Kerk van Gereformeerde predikanten te voorzien. De eerste moeilijkheid met de hogere kerkelijke besturen ontstond door de weigering van de kerkeraad van Amsterdam om aan catechisanten van de moderne richting attesten af te geven, ten einde elders belijdenis te kunnen doen. In 1879 had de synode een bepaling vastgesteld dat bij aanname van lidmaten bezwaren tegen de geloofsovertuiging van de aannemelingen geen grond voor afwijzing opleveren zou bij voldoende kennis en het toestemmend beantwoorden van drie nietszeggende vragen. Dit kwam hierop neer dat van weinig betekenis meer was wat men geloofde.

Verder besloot de kerkeraad aan het reglement van het beheer der kerkelijke goederen een nieuw artikel toe te voegen. Hierdoor wilde men het bezit van de kerkelijke goederen waarborgen. Men wilde vastleggen dat bij een eventueel conflict de oorspronkelijke kerkeraad, die de gemeente bij Gods Woord zocht te houden, in bezit bleef van kerkgebouwen en goederen. Wat gebeurde echter? Dehalve de twee moderne predikanten, stemden ook de overige rechtzinnige leraars tegen de voorgestelde wijziging in het reglement. Waarom stemden zij tegen? Omdat het doel van deze wijziging was de goederen van de Hervormde Kerk in handen van de Dolerenden te brengen. Het gevolg hiervan was dat op 4 januari 1886 de 80 kerkeraadsleden, die voor wijziging van het reglement gestemd hadden, door het classicaal bestuur in hun ambt werden geschorst, en daarna door het provinciaal kerkbestuur geheel afgezet. Zij werden uit hun ambt ontzet op 1 juli 1886.

Waar lag nu de eigenlijke oorzaak van de Doleantie? De eigenlijke oorzaak lag in de weigering van de kerkelijke besturen om kandidaten, die aan de Vrije Universiteit gestudeerd hadden, te examineren en toe te laten in de Hervormde Kerk. De eerste kandidaat van de Vrije Universiteit was de heer Houtzagers. Hij had met goed gevolg kandidaatsexamen in de theologie afgelegd op 12 december 1883. Maar er was voor hem geen toegang tot de Hervormde Kerk. Hij sprak hier en

daar wel een stichtelijk woord, maar hij kon niet beroepen worden. Door toedoen van twee trouwe aanhangers van Kuiper sprak hij 11 november 1884 in de kleine, arme gemeente van Kootwijk. De kerkeraad van Kootwijk beriep hem. Hij ontving de toezegging van beroep op 24 maart 1885. Hij nam dit beroep aan 11 april 1885. In augustus 1884 had men vanuit Amsterdam financiële steun toegezegd, ook als er een conflict zou komen met de kerkelijke besturen. Dus alles gebeurde naar een tevoren opgezet plan. Het classicaal bestuur weigerde de heer Houtzagers te examineren. Toen werd op 20 november 1885 een zogenaamd kerkelijk examen gehouden op verzoek van de kerkeraad van Kootwijk. Hiervoor slaagde de heer Houtzagers. Hierop volgde het officiële beroep op 30 december, wat op 8 januari 1886 werd aangenomen. Op 1 februari werd de kerkeraad van Kootwijk geschorst. Op 2 februari werden brieven verzonden naar de koning en de kerkelijke besturen dat de kerkeraad van Kootwijk de organisatie van 1816 verwierp en terugkeerde naar de Kerkorde van 1618-19. Zo was Kootwijk de eerste gemeente die in doleantie ging. De volgende zondagmorgen om 9 uur werd kandidaat Houtzagers bevestigd in de gemeente van Kootwijk.

De weigering van kandidaten van de Vrije Universiteit bracht met zich mee dat meerdere kerken het verband met de Hervormde Kerk verbraken en naar voren traden onder de naam van Ned. Gereformeerde (dolerende) Kerken. Doleren betekent treuren. Later noemde men zich Nederduits Gereformeerde Kerken.

Met de kerkelijke goederen liep het niet best af. Er zijn door de Dolerenden veel processen over gevoerd. Maar de

rechter besliste steeds in het voordeel van de Hervormde Kerk.

Er is onderscheid tussen Afscheiding en Doleantie. Bij de Afscheiding van 1834 stond eerbiediging en handhaving van Gods Woord op de voorgrond. Bij de Doleantie was kerkelijke reorganisatie hoofddoel. In 1834 was het doel: Reformatie door Separatie (scheiding). In 1886 was het doel: Reformatie door Doleantie.

De Doleantie erkent de Hervormde Kerk als de ware Kerk, maar die ware Kerk moet een ander bestuur hebben. Zij moet worden vrijgemaakt van de onwettig opgelegde organisatie.

Hoe oordeelden de dolerenden over de Afscheiding? Zij betitelden de Afscheiding als een te vroeg gerijpte vrucht, en krank in de levenswortel.

De Doleantie-beweging was een afgescheiden kerkgroep van de Hervormde Kerk geworden. De Doleantie kwam te staan naast het Ned. Herv. Kerkgenootschap.

Anderzijds plaatsten de Dolerenden zich tegenover de Christelijke Gereformeerde Kerk, die door afscheiding naar art. 29 der Ger. Belijdenis zich reeds meer dan een halve eeuw als de zuivere Gereformeerde Kerk der vaderen in leer en tucht geopenbaard had. De Doleantie ging zich als kerken institueren en trok daarmee zelf een scheuring met de Christ. Ger. Kerk, die de kenmerken van de ware Gereformeerde Kerk vertoonde. Die kenmerken zijn de zuivere bediening van het Woord en de sacramenten en de tucht die over leer en leven werd gehouden.

toen men later een zogenaamde vereniging zocht, is het geen wonder dat dit op grote bezwaren stuitte van de zijde van de Christelijke Gereformeerden.

Ds. A. van Heteren.

Willem werd genoemd. Hij is de enige zoon geweest die Bilderdijk heeft overleefd.

Het franse juk werd verpletterd. Bilderdijk kon zingen:

Het Vaderland herrijst, de Vrijheid werd herboren,

En Holland toont zich weer zijn heldenafkomst waard,

't Is de Eendracht die de macht, de macht die Vrijheid baart,

Bataven, blijft vereend, en om uw Hoofd geschaard!

Met Nassau zijt gy groot, en, zonder hem, verloren.

De nieuwe staatkundige constellatie strookte volstrekt niet met Bilderdijs absolutistisch en staatkundig-gereformeerd ideaal. De relatie tussen de nieuwe koning Willem I en Bilderdijk was niet als die tussen Lodewijk Napoleon en Bilderdijk. De koning deed wel alles wat hij kon op financieel gebied. Hij zag dat tevens als een zekere schadeloosstelling en zijn betoonde aanhankelijkheid jegens het Oranjehuis.

Bilderdijk kwam niet in aanmerking voor een leerstoel in de Nederlandse taal- en Letterkunde.

Dat was weer een miskennen van zijn capaciteiten, die Bilderdijk zeer zwaar viel. Hij werd ook op andere wijze miskend. Hij had daarbij ook zorgen in zijn gezin. Hij verloor zijn zoon Julius.

7. Bilderdijk als privaattoecent te Leiden

Met Bilderdijs vertrek in mei 1817 naar de universiteitsstad Leiden begint een nieuwe, wellicht de belangrijkste en meest beslissende periode in zijn leven. Da Costa kwam in de herfst van 1816 als student in Leiden. Bilderdijk werd privaattoecent in de geschiedenis van ons vaderland. Hij kreeg 6 studenten, onder wie Da Costa en Capadose. Bilderdijk gaf college bij hem aan huis. Intussen stond de pen van Bilderdijk niet stil.

Een opmerkelijke gebeurtenis, die in binnen- en buitenland veel aandacht trok, was de overgang van Isaäc da Costa en zijn neef Abraham Capadose, beiden van Portugees-Israëlietische afkomst, tot het christendom. Beiden behoorden tot het eerste zestal studenten op Bilderdijs privaat-colleges te Leiden. Met Da Costa had de dichter reeds in Amsterdam kennis gemaakt, met Capadose was dit het geval tijdens diens laatste academiejaar te Leiden, waar hij medicijnen studeerde. Zo schrijft Van der Zwaag. We willen hier

Willem Bilderdijk

3.

6. Van de Franse monarchie naar de Oranje monarchie

Het was voor Bilderdijk moeilijk om de voortdurende miskennen van zijn gaven en zoveel andere beproevingen te dragen. In zijn brieven uit hij veel klachten. Daarbij kwamen nieuwe geldzorgen. Hij kon niet met geld omgaan. En: kennelijk heeft Bilderdijk na januari 1810 geen geldelijke steun meer ontvangen.

Toen we onze onafhankelijkheid ver-

loren hadden kon hij toch dichten:

Holland groeit weêr!

Holland bloeit weêr!

Hollands naam is weêr hersteld!

Holland, uit zijn stof verzezen,

Zal opnieuw ons Holland wezen,

Stervend heb ik 't u gemeld!

Na talrijke miskramen bracht mevrouw Bilderdijk op 7 april 1812 een zoontje ter wereld, dat naar de vader, en uit erkentelijkheid ook naar de ontroonde koning, Lodewijk

nog een en ander overnemen over deze overgangen.

Het veelzijdig onderwijs van Bilderdijk had zowel Da Costa als Capadose tot een hernieuwde oriëntatie op het Jodendom gebracht. Geloofszaken vormden dikwijls het onderwerp van gesprek. En de overtuiging en zekerheid waarmee Bilderdijk sprak en de schat van kennis waaruit hij kon putten, ook uit de oude Joodse geschriften en historie, maakten zo zeer indruk op beiden, dat "geheel de omgang en samenspreking van zijne zijde eene Christusprediking was".

Na veel twijfelmoeidigheid en strijd vielen eerst Da Costa, naar hij zelf schrijft, "op een onvergetelijke dag in oktober 1820, de schellen van de ogen" en mocht hij gelovend "nedervallen voor dien Jezus den Nazarener, den Koning der Joden, als ook zijn Heer en zijn God." Zo wijs en voorzichtig de grijze dichter was geweest in zijn onderwijs, vanwege de wetenschap dat bekering een werk van genade is, zo wijs en voorzichtig was ook zijn reactie op Da Costa's eerste mededeling van diens beslissende ommekeer.

Ook Capadose, die door Da Costa de "boezemvriend mijner jeugd" wordt genoemd en die zijn zielservaring zelf uitvoerig heeft beschreven, geraakte onder de indruk van diens geestdrift. Na een periode van diepgaande neerslachtigheid en afkerigheid ging ook "de dageraad van een luisterrijken dag" voor hem op. "Van toen af herkende ik volkomen in Jezus den waren Messias", zo luidde zijn persoonlijke en gedateerde geloofsbelijdenis. Hij moest nadien echter vanwege de vijandschap van zijn familieleden op schrijnende wijze de versmaadheid van Christus dragen.

Bilderdijs Leidse periode was bijzonder vruchtbaar in poëzie. Diverse dichtbundels zagen in deze tijd het licht. Bilderdijk publiceerde ook andere werken. Verschillende leerlingen van hem promoveerden.

8. In conflict met de geest des tijds

De privaat-colleges van Bilderdijk te Leiden hadden behoorlijk wat deining teweeggebracht. In 1819 verscheen er een geschrift van ds. Nicolaas Schotsman, een tijdgenoot van Bilderdijk, waarin deze het opnam voor de belijdenisgeschriften. Bilderdijk koos zijn partij:

*Ja, SCHOTSMAN, staan wy pal! By
JESUS Kruis gebogen
Verachten wy den wrok van Heiden
en Sofist.*

Da Costa schreef een brochure: Bezwaren tegen de geest dezer eeuw. Bilderdijk betuigde daaraan adhesie.

De partijen kwamen scherp tegenover elkaar te staan. Daar schrijft Van der Zwaag een en ander over.

Aan het slot van dit hoofdstuk zegt Van der Zwaag:

Ook Bilderdijk was ervan overtuigd, dat zijn Leidse periode een gezegende tijd is geweest. "Dank zij den Almachtige voor al 't doorworstelde, en voor de kalme dagen, die ik sedert mijn terug keeren in Leyden heb mogen genieten", schreef hij aan Da Costa in 1824. "Deze zeven jaren zijn de enige mijns levens geweest, die ik genoten heb, de andere heb ik geleden." Met deze periode bedoelde Bilderdijk het tijdsverloop sinds het jaar 1817, het jaar dat hij zich als privaat-docent in Leiden had gevestigd. Het was de periode waarin, alle tegenkanting ten spijt, de orangistisch-gereformeerde Socrates zijn school en zijn waardering had gevonden!

9. Bilderdijs laatste levensperiode te Haarlem

In dit hoofdstuk lezen we van de hevige en langdurige ziekte van de vrouw van Bilderdijk.

Het was een lijden naar lichaam en ziel. Na de dood van haar zoon Julius was zij meer en meer aan de voeten van een

ontfermende en algenoegzame Zaligmaker gebracht. Haar aandeel aan deze Zaligmaker werd haar innerlijk steeds betwist en op haar ziekbed kwam het tot bange zielsworstelingen. Na verloop van enkele dagen mocht zij tot zielsverruiming komen.

De laatste levensjaren van Bilderdijk, van 1827 tot 1831, werden te Haarlem doorgebracht.

Hij voelde zich in toenemende mate zwak en uitgeblust. In Haarlem werd hij nog omringd door een kleine vriendenkring, die intens met hem meeleefde. Hij kreeg in Haarlem ook een bijzonder vererend bezoek van de onttroonde Zweedse koning Gustaaf Adolf IV.

Na 1827 ging Bilderdijk hard achteruit. Soms was hij opgewekt. Hij had langdurige perioden van neerslachtigheid. Hij had zorgen over zijn zwakker wordende vrouw en zijn enige zoon Lodewijk Willem. Na Pasen ging zijn vrouw heen.

Bilderdijk zelf is gestorven aan een langzaam verval van krachten. Aan zijn sterfbed was nog een eenvoudige vriend die hem naar zijn hoop vroeg: Bilderdijk, gelooft gij dat nog? Het antwoord luidde: Ja! met een duidelijk en bewogen stem.

Hij werd begraven in de Grote Kerk te Haarlem.

B.

De troost der verkiezing

3.

(naar aanleiding van het gelijknamige boek van ds. L. Vroegindeweyj)

Pastoraal

Ik ben nog bezig met aan te geven vanuit welke motieven ds. Vroegindeweyj zijn artikelenserie over de Dordtse Leerregels destijds startte - en ongetwijfeld ook voortzette. Twee argumenten noemde ik al. Allereerst om aan te geven wat Christelijk en reformatorisch (of gereformeerd) is en tevens om op die wijze oude en nieuwe dwalingen te weerleggen. Door het hele boek heen blijkt echter overduidelijk dat er nog een motief is. Misschien wel het belangrijkste. De samenstellers van deze herdruk hebben het begrepen, blijkens de ondertitel die ze aan deze trilogie meegaven: "Pastorale behandeling van de Dordtse Leerregels". Het pastorale motief dus.

In de Leerregels komen de zeer

belangrijke thema's van verkiezing en verzoening, van bekering en volharding aan de orde. En onze Dordtse vaders spraken daarover op een heldere, bijbelse wijze. Zodanig dat de leugenleer als zodanig ontmaskerd en tegelijkertijd de kerk Gods des te vaster op het vaste fundament van de waarheid gegrond wordt, "de heilige en Godvrezende zielen tot een onuitsprekelijke troost". Geheel in deze lijn liggen ook de verhandelingen van ds. Vroegindeweyj.

Wie hem in zijn leven heeft gekend, verbaast zich daarover niet. Hij was een geleerde dominee, een theoloog van grote eruditie - maar vooral was hij een pastoraal prediker, één die zijn schapen en hun noden kende. Het bleek uit zijn preken, het is eveneens in dit geschrift te merken. Hij behandelt de Leerregels als het ware als een troostboek - in overeenstemming met die Leerregels zelf! "Tot een levendige troost Zijn

volks...”, zo immers typeerden de Dordtse vaders de leer van de verkiezing. Het is immers de enige troost voor een arm zondaar dat er eeuwige liefde Gods is voor ellendigen, armen, blinden en naakten en dat de Heere zulken zalig maakt - én dat Hij ze zéker binnen de stad der heerlijkheid brengt. Als ik het nu samenvat: een drietal motieven dus.

Allereerst een weergave van de bijbelse waarheid, zoals ze tot ons komt in de schriftuurlijk-gereformeerde leer; vervolgens de weerlegging van de remonstrantse opvatting die het gewicht van de zonde niet voelt, de mens maakt tot medewerker van God en zodoende de eer van de Heere verduistert' en tenslotte de pastorale toespitsing: tot opbeuring van ellendigen en terugbrenging van dolenden. iets van die drievoudige intentie blijkt uit het volgende fragment, genomen uit deel één waar Vroegindeweyj schrijft over de troost der verkiezing.

De verkiezing betekent dat de zaligheid geheel een werk van God is. Ze betekent dat zalig kan worden die er zelf niets aan kan doen en die een vijand is van zijn zaligheid. Wij hebben niets aan de tegenwerpingen van hen die toeschouwers zijn. Maar die in de nood zit, waarachtig in de nood, die een goddeloze en onwillige wordt en zichzelf moet verdoemen, houdt niets over dan Gods welbehagen. En als het uit dat eeuwige welbehagen niet komt, dan kan het verder nergens vandaan komen. Immers deze mens weet dat hij naar zijn oude natuur een stank en walg is in de neusgaten Gods.

Daar zijn helaas tal van predikanten en professoren die zich op de naam van Calvijn en Luther beroepen, doch er niets van verstaan wat deze mannen gevoeld hebben toen zij voor Gods aangezicht hun verlorenheid leerden kennen. Als men nooit in de put van de Psalmen 130 en 40 heeft gezeten en als men niet in waarheid in de tempel achterin als de tollenaar heeft gestaan, trekt men noodwendigerwijze alles van het Evangelie krom.

“Ja maar, als zo'n tollenaar dan eens een verworpene is, wat baat hem dan zijn roepen?” Zo'n tollenaar is nooit een verworpene. Dat staat in het Evangelie. En altijd prevaleert het Evangelie boven de gedachten die bij ons op kunnen komen over de verborgen Raad Gods. Het besluit der verkiezing is niet genomen om iemand buiten de zaligheid te houden, doch wel om nog enigen te behouden, terwijl

allen Gods liefde van nature verwerven.

Onderscheidenlijk

Als we iets “pastoraal” noemen, dan herinnert ons dat aan het werk van een pastor, een herder. Een goede herder wel te verstaan - één die zijn schapen bij name kent. Die van elk ook de onderscheidene noden en zorgen kent, en hen naar de mate daarvan verzorgt. In navolging van zijn Zender, de grote Herder der schapen, voor ieder afzonderlijk weet wat ze nodig hebben. “Ik zal Mijn schapen weiden en Ik zal ze legeren, spreekt de Heere HEERE. Het verlorene zal Ik zoeken en het weggedrevene zal Ik wederbrengen en het gebrokene zal Ik verbinden en het kranke zal Ik sterken. Maar het vette en het sterke zal Ik verdelgen; Ik zal ze weiden met oordeel” (Ezech. 34).

Dit brengt me bij een element van de pastorale zorg waarvoor ik in de rest van dit artikel nader aandacht vraag. Een aspect dat ook steeds weer in de boeken van ds. Vroegindeweyj naar voren komt. Dit namelijk dat de rechte prediking en het bijbelse pastoraat altijd “onderscheidenlijk” plaatsvindt. Ieder mag en moet benaderd worden naar de eigen onderscheidene noden in zijn of haar leven. En ieder kind des Heeren heeft het nodig onderwezen of vermaand of vertroost te worden afhankelijk van de stand van het geestelijk leven. De “legering” van de schapen heeft daarom ongetwijfeld invloed op de persoonlijke aandacht in het pastoraat zowel als op de aanspraak in de prediking. Tegenwoordig wordt deze benadering nogal eens “classificatiemethode” genoemd. Vooral in navolging van dr. T. Bienen die in de zeventiger jaren promoveerde op de prediking van de Nadere Reformatie. Hij stelde in zijn proefschrift dat de (naar hij noemde) “classificatiemethode” kenmerkend zou zijn voor de prediking van de mannen van de Nadere Reformatie. Volgens die methode zouden de hoorders in de preek namelijk in allerlei soorten worden onderscheiden en aangesproken: de onbekeerden, de schijn-gelovigen, de bekommerden, de geoeffenden en de bevestigden. Johannes Calvijn had een andere benadering. Dr. Bienen meent dan ook dat de latere ontwikkeling een afbuiging is van de prediking van de Reformatie - en mitsdien af te wijzen... Me dunkt dat hierover nog steeds het laatste woord niet is gezegd. Waarover het me nu gaat is de benadering in dezen van ds. Vroeg-

indeweyj. Een pastorale benadering, zo zeiden we. En daarbij behoort, zo meende hij stellig, dat de prediker-pastor de inhoud van zijn boodschap afstemt op de “legering” van hen die hij voor zich heeft. Heeft ook de Heere Jezus niet onderscheid gemaakt tussen de mensen als hij tot hen sprak? En had ook de prediking van Johannes de Doper niet een verschillende spits afhankelijk van de personen die zijn hoorders waren? Maar laat ik het met de woorden van ds. Vroegindeweyj zelf zeggen. Als hij ergens de vraag opwerpt: “wat dan te prediken?”, dan luidt het antwoord: “U moet de nodiging, de aanbidding prediken. U moet prediken wat de Heere Jezus gepredikt heeft, namelijk: Bekeert u en gelooft het Evangelie. U moet uitroepen: Komt allen tot Jezus, die vermoeid en belast zijt!” Betekent dat dan dat ieder zonder meer dezelfde boodschap ontvangt en dat ieder een identieke leiding behoeft? Nee, “Predik zoals de Heere Jezus predikte!”

Ge moet aan de rijke jongeling prediken dat hij alles moet verkopen. Ge moet aan Nicodemus bekend maken dat hij wedergeboren moet worden. Gij moet de schare toeroepen: Och, of gij nog bekendet wat tot uw vrede dient! Ge moet tot de blinde Farizeeër zeggen: Och, was je maar blind. Ge moet de noodzakelijkheid prediken van een algehele radicale omkering en vernieuwing van elk mens. Ge moet prediken dat de zaligheid in de nauwste vereniging met Christus is. Ge moet de Bergrede prediken opdat niemand zijn huis op zandgrond bouwe.

Met klem wijst ds. Vroegindeweyj erop dat het niet in de lijn van Jezus' eigen prediking is om als een koekoek één zang te verkondigen dat alle mensen maar moeten geloven dat hun zonden vergeven zijn. We moeten immers vrezen dat de meesten nooit geleerd noch gevoeld hebben wat zonden zijn. De prediker of pastor is er niet mee klaar zijn hoorders zo zonder meer op te roepen “tot Jezus te gaan”. Riep de Heere Jezus niet met name de vermoeiden en belasten en maakte Hij niet een onderscheid tussen de Farizeeër en de tollenaar in de tempel - hoewel beiden zondaars voor God waren?

In dit verband gaan de Leerregels zelf ons met zoveel woorden voor in het beoefenen van een bijbels en persoonlijk gericht pastoraat. Wat te denken van de inhoud van artikel 16 van hoofdstuk 1? Als we dat eerste hoofd-

stuk beschouwen wordt als een preek over de uitverkiezing - een heel bijbelse en pastorale preek! - dan is dit artikel 16 de toepassing op die preek. Leest u dat uitermate pastorale artikel maar eens rustig door. U zult merken dat onze vaders daarin onderscheid maken tussen een aantal categorieën mensen. Zoals trouwens vroeger en nog wel in de "toepassing" gebruikelijk is. Drie soorten mensen noemen ze. En elk ontvangt een apart woord. In dit geval een opbeuring, een aansporing en een vermaning. Naardat elk nodig heeft. Of dat nu classificatiemethode heet of niet! Ik besluit met enkele woorden van ds. Vroegindewey uit de bespreking van dit gedeelte.

Van nature zoekt of vraagt niemand naar God. Uit deze onwilligen begint God Zich een volk te trekken naar Zijn verkiezing. In dat volk werkt Hij het willen en het werken. Dat werken Gods heeft gemeenlijk een klein begin. Dat begin wordt bestreden. Tot die bestrijding behoort ook de verwerping: "je zou wel eens een verworpene kunnen zijn". Wat daar tegenover te stellen? Al de beloften Gods! Gedaan ten behoeve van ellendigen, armen, kleinen, zondaars in eigen oog, bidders, zoekers, enz. Is er dan geen gevaar dat iemand gaat rusten in zijn bidden en zoeken? Zodra hij daarin gaat rusten vervalt de belofte, want de beloften zijn gedaan aan hen die daarin volharden. En dan bedenke men ook dit, dat de Heere niet de zoekers zalig spreekt om hun zoeken, doch belooft dat zij zullen ontvangen. Dan kunnen zij rusten, als zij ontvangen hebben.

(wordt vervolgd)

Middelharnis J.M.J. Kieviet.

Zierikzee

D.V. wordt op 8 mei a.s. een classicale herdenkingsdienst gehouden in het kerkgebouw van de Chr. Geref. kerk te Zierikzee, die zal aanvangen om 19.30 uur. Sprekers zullen zijn Pr.Dr. W. van 't Spijker, J.C. van Beveren en ds. J. Oosterbroek. Medewerking zal worden verleend door het Chr. Gem. Koor "De Lofstem", o.l.v. J. Schouls, door "Dui-velands Mannenkoor", o.l.v. H. Weekhout en door de organisten J.S. den Boer en Stephan Folmer. Tijdens de dienst zal een collecte worden gehouden voor dak- en thuislozen.

De dienst zal worden gehouden ter herinnering aan 1892, het jaar van de vereniging van een aantal kerken tot

die van de Gereformeerde Kerken in Nederland.

De Chr. Geref. kerk te Zierikzee staat daarbij te boek als een van de drie gemeenten (Noordeloos, Teuge en Zierikzee), die van de aanvang af niet meegingen met deze vereniging, maar hun christelijke gereformeerde identiteit en naam behielden, spoedig gevolgd door andere gemeenten.

We voegen hieraan toe, dat er toen nog een gemeente was, die met de vereniging niet meeging, namelijk Culemborg. Ouderling Van Schaik, die nogal studie van het verleden van de gemeente van Culemborg heeft gemaakt, vertelde me dat kortgeleden. Volgens het jaarboekje van 1991 zijn de ambten ingesteld op 31 december 1868. Op 1 januari 1991 telde de gemeente 164 leden en doopleden.

De gemeente Zierikzee had leden over

het hele eiland verspreid. Later zijn er afzonderlijke gemeenten in enkele dorpen op het eiland gekomen, namelijk te Haamstede en te Kerkwerve. Op 1 januari 1991 telde Zierikzee 1180 leden en doopleden. Zij dateert van juli 1836.

De gemeente te Noordeloos is van nog iets oudere datum, namelijk 13 januari 1836. Uit haar zijn na de vereniging van 1892 voortgekomen de gemeenten Nieuwpoort, Leerdam, Ameide en Meerkerk. Noordeloos telde op 1 januari 1991 504 leden en doopleden. De gemeente te Teuge bestaat niet meer. Zij is opgegaan in de gemeente (n) te Apeldoorn.

De commissie 1892-1992, die de herdenkingsdienst voorbereidt, verwacht op de avond van 8 mei a.s. een volle kerk.

B.

Voor de jeugd

Gekakel in het kerkelijke kippenhok

4.

Beste vrienden, jong en oud

Zoals beloofd, gaan we verder met het verhaal van de kakelende kippen in het hok. Tok, tok, tok!

Met hoeveel voorzichtigheid het besluit ook was omringd om de nieuwe vertaling vrij te geven voor het gebruik in de eredienst, in de praktijk werkte dat niet zo erg.

Want de voorstellers waren voorgangers. En de voorgangers werden voortgangers. Zij hadden de vrijheid en gingen verder.

De tegenstellers waren ook voorgangers en dat werden ook voortgangers, doch op de oude weg.

Je zoudt het ook zo kunnen zeggen: De voorstellers stonden met de tegenstellers op dezelfde startlijn. Doch de voorstellers gingen verder en de tegenstellers bleven staan. Een logisch gevolg is dat er afstand begon te komen. Dat kan een kind wel nagaan. Als de een gaat lopen terwijl de ander blijft staan, wordt de afstand steeds groter. Al had men dan dezelfde bijbel, men ging toch een verschillende taal spreken.

Nu waren er predikers, en die zijn er nog, die probeerden zich aan te passen. Kwam men in een gemeente waar men de oude vertaling in ere hield, dan maakte men daar gebruik van. Doch kwam men in een gemeente waar de nieuwe vertaling was ingevoerd, dan gebruikte men die ook. Dat leek, lijkt,

natuurlijk wel aardig, doch vergeet niet dat de achterban heel goed kakelen kan. Want zulke dominees werden door deze en gene "weerhanen" genoemd. Dat zijn hanen die boven op een kerktoeren zich bevinden en met alle winden meewaaïen. Je kunt zulk een oordeel voorbarig noemen, doch de werkelijkheid is daar niet mee veranderd. Het wantrouwen werd er alleen maar door bevorderd.

't Gevolg was, dat als er een dominee was, die de nieuwe vertaling gebruikte, dan behoefde hij, waar men de oude in ere wilde houden, niet meer te komen. Anderzijds was men wat soepeler. Want als men de nieuwe had ingevoerd, en er kwam eens een dominee, die vanwege zijn leeftijd toch nog maar aan de oude vast wenste te houden, dan was daar, om te beginnen, geen bezwaar tegen. Want hij behoorde tot een generatie, die op de duur toch wel verdwijnen zou. Men heeft zich hierin echter schromelijk vergist. Doch daar zit ook weer een hele geschiedenis aan verbonden.

De nieuwe vertaling is toch wel één van de oorzaken, waardoor we in ons kerkverband uit elkaar zijn gegroeid. Ik zeg: één van de oorzaken. Want daar zijn er natuurlijk nog veel meer.

Want in 1965 was er weer een Generale Synode, nu te Apeldoorn. Daar kwam weer een ander punt aan de orde, wat de orde in ons kerkelijke leven dreigde te verstoren. Het ging namelijk over het gebruik van de TV. Er waren er die er helemaal geen bezwaar in

zagen om van de TV gebruik te maken voor de verkondiging van het Evangelie. Het was een medium door God gegeven en waarom zouden we dat niet mogen gebruiken? Zo was de redenering, die voor een groot gedeelte voortkwam uit de richting van hen die destijds voor de nieuwe vertaling hadden gestemd. De voortgangsters dus op weg naar allerhande vernieuwingen. Doch de tegenstanders van de TV wisten ook hun woordje te doen. Zij wezen met klem op het gevaar wat er in het gebruik van de TV schuil ging. Want als men er gebruik van maakte, dan ontcrachtte men de waarschuwingen die toch op z'n minst gehoord moesten worden tegen het TV gebruik. Een eventuele gebruikmaking van de TV zag men als een aanbeveling voor het bezit daarvan.

Deze zaak moest tenslotte ook door een stemming tot een beslissing worden gebracht. De meerderheid stemde voor het gebruik van de TV tot verkondiging van het Evangelie.

Dat werd door vele tegenstanders niet genomen. Want er waren velen niet op de Generale Synode, die toch wel met de gang van zaken meeleeften. En die staken de hoofden bij elkaar en schreven gemeenschappelijk een brief en ook persoonlijk waarin het TV gebruik ten strengste werd afgekeurd, en als men het genomen besluit niet terugnam, dan moest men er maar op rekenen dat men het verband met de kerken zou verbreken.

Jullie zullen begrijpen, dat toen de Generale Synode weer vergaderde en die brieven op de synodetafel zich bevonden, dat men als afgevaardigden wel in een moeilijk parket kwam te zitten. Want men had er toch geen kerkscheuring voor over.

Doch wat moest men doen? Je bent Generale Synode of je bent het niet. Een besluit wat je vandaag neemt, kun je moeilijk een paar dagen daarna weer terugnemen.

Naar buiten verlies je als kerk daarmee ook je gezicht. Salomo's wijsheid moest er echt aan te pas komen. En men besloot, na veel gekakel, niet om het genomen besluit terug te nemen, doch om het voorlopig niet uit te voeren. Het werd dus, heel eenvoudig gezegd, in de ijskast gezet.

We leven inmiddels zoveel jaren verder en men heeft het er geruisloos uitgehaald en maakt tegenwoordig gebruik van de TV voor het uitzenden van kerkdiensten. Of we door deze manier van handelen vooruit zijn gegaan, waag ik te betwijfelen, enigs-

zins kennende de praktijk van het kerkelijk leven, en horende de stemmen van velen uit de achterban.

In die tijd is ook het blad Bewaar het Pand opgericht. Niet om als een concurrent van de Wekker te gaan fungeren, doch om de aloude gereformeerde beginselen te laten doorklinken, die naar het oordeel van niet weinigen steeds minder werden gehoord. Ik geloof te mogen zeggen, dat de komst van het blad Bewaar het Pand een kerkscheuring heeft voorkomen. Want de verhoudingen stonden toen zeer scherp. Wat toch ook weer tot gevolg heeft gehad dat men onderling steeds meer uit elkaar groeide. Hoe droevig het ook is, dit te moeten constateren, de werkelijkheid is er niet anders door.

Een zaak die in die tijd ook de gemoeienden in beroering bracht was de gedachte van prof. Oosterhoff aangaande de eerste hoofdstukken van het boek Genesis.

Daar heeft hij tenslotte een heel boek over geschreven, wat beantwoord is met een boek, ik meen vanuit de vrijgemaakte richting, waarin blijk gegeven wordt, dat men het met de genoemde professor helemaal niet eens was.

Er is destijds ook door Ds. G. Blom in Bewaar het Pand uitvoerig aandacht aan geschonken. Het resultaat is geweest, dat men het boek maar in de bibliotheek heeft gezet en dat het het beste geacht werd, terwille van de vrede, dat er niet verder over gesproken zou worden.

Deze dingen heb ik allemaal persoonlijk meegemaakt. Het staat niet allemaal in de acta, doch de ouderen kunnen het nog weten, terwijl er onder de jonge lezers velen zullen zijn, die van bovengenoemde zaken niets weten.

Al deze dingen, zij het ongewild, hebben de onderlinge verhoudingen niet verbeterd. Doch door alles heen bleven we elkaar vasthouden. Want er was in het verleden op het terrein van de kerk al zoveel gebeurd.

Het aloude spreekwoord werd toen nogal eens gehoord: "Eén Nederlander een theoloog. Twee Nederlanders een kerk. Drie Nederlanders een scheuring."

Wie een beetje rondom heeft leren kijken, en kennis genomen heeft van wat er op kerkelijk gebied buiten onze muren heeft plaatsgevonden, zal in dit spreekwoord een kerk van waarheid ontdekken.

Er begonnen toestanden te ontstaan,

waarvan men wel eens zegt: "Je moet er mee leren leven". Het zou anders moeten zijn, doch het is niet anders. En wie spreekt het laatste en het juiste woord?

Daar zijn op de Generale Synode van 1965 natuurlijk heel wat Generale Synoden gevolgd. Doch daar ik uit de Particuliere Synode van het Zuiden vertrokken ben, ben ik niet meer als afgevaardigde gekozen. Als je op een Classis-vergadering komt en je weet een beetje hoe de kerkelijke kaart in elkaar zit, dan weet je zo ongeveer van te voren wel, wie de meerderheid van stemmen halen zal en wie niet. Want op een Classis komen de hanen en de hennen samen. En zoals de hanen zijn, zijn ook de hennen.

Het zijn tenslotte allemaal kippen. En het behoort tot hun natuur dat zij kakelen. Zo behoort het tot de natuur van de afgevaardigden, wat uit de aard der zaak mensen zijn, dat zij praten. En hun spraak maakt hen openbaar. Zij praten met elkaar, tegen elkaar, over elkaar en het resultaat is er naar. doch dat is meestal niet van het beste. We groeien steeds meer uit elkaar. Dat is het enige wat ik constateren kan. Droevig! Maar waar!

Tot de volgende keer. Jullie aller-vriend

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbesprekingen

Schriftverklaringen, door dr. H.F. Kohlbrugge

Uitgeverij: Den Hertog b.v., postbus 150, 3990 DD Houten, tel. 03403-73434

Dit boek - 236 bladzijden - gaat over de brieven van Efeze en aan de Filippijnen. Kohlbrugge behandelt de brieven niet vers na vers, maar maakte velerlei aantekeningen van sommige teksten.

Van sommige gedeelten gaf hij verklaringen. Er zijn gedeelten die hij meermalen verklaarde. De uitgever heeft alles verzameld wat hij hier en daar kon vinden.

Opgenomen zijn ook preken over Efeze 6:10-18. Niet opgenomen zijn de preken die te vinden zijn in de uitgave van *Twaalf twaalf tallen*, waarvan weer een herdruk zal verschijnen. Kohlbrugge was een prediker van de vrije genade Gods in Christus. Want uit genade zijt gij zalig geworden door het geloof en dat niet uit u; het is Gods gave; niet uit de werken opdat niemand roeme.

Dat was zijn eigen levenservaring en dat preekte hij.

Het behoeft geen betoog dat we ook dit werk van Kohlbrugge van harte kunnen aanbevelen.

Het boek kost f 22,95.

B.

Rond de geboorte, onder eindredactie van dr. J. Stolk.

Uitgeverij: J.J. Groen en Zoon, postbus 11031, 2301 EA Leiden, tel. 071-311661 b.g.g. 071-318883

Dit is het eerste deeltje van een serie van tien boekjes over Christelijke opvoeding. De redactie wordt gevormd door mevr. P.A.J. van Dijke-Reijnoudt (orthopedagoge), drs. C.K. van der Ent (kinderarts), M.C. Guyt (onderwijskundige), drs. W.C. Polinder (orthopedagoog), dr. J. Stolk (orthopedagoog) en drs. J. Westland (predikant). Na een *Woord vooraf* komen de volgende hoofdstukken: 1. Zwanger-zijn, een wonder door drs. Van der Ent, 2. Veranderingen in gezins- en familie-relaties door drs. Polinder, 3. Geboorte en nieuw leven door M.C. Guyt, 4. De eerste weken door mevr. Van Dijke-Reijnoudt, 5. Doop en opvoeding door drs. Westland en 6. Opvoeden met verwachting door dr. Stolk.

Dit zegt genoeg omtrent de inhoud van dit boekje. Deze inhoud doet uitzien naar de volgende deeltjes. Het tweede deel zal D.V. uitkomen in de maand augustus a.s. Dat heeft tot titel: **Met vallen en opstaan** (0-2 jaar).

We kunnen dit werkje van harte aanbevelen. Wel menen we te moeten opmerken dat de geestelijke gesteldheid van jonge mensen, voor wie dit boekje in de eerste plaats bestemd is, in het algemeen wel wat te hoog geschat wordt.

De nood van de tijd is juist dat de geestelijke belangen hoe langer hoe meer op de achtergrond komen. Daarom had wel wat meer beklemtoond mogen zijn, wat in het doopsformulier de volle aandacht heeft, dat wij in het rijk Gods niet kunnen komen tenzij wij van nieuws geboren worden. Deze opmerking geldt uiteraard de laatste hoofdstukken van dit boek.

Het boekje telt 127 bladzijden, is voorzien van 14 tekeningen en kost f 22,50.

B.

Boeken van uitgeverij De Vuurbaak, postbus 257, 3770 AG Barneveld, tel. 03420-10700

1. **Beterschap beloofd**, door ds. K. Harmannij

De schrijver zegt in zijn *Ter inleiding* dat er over ziekte en gezondheid al veel is geschreven en dat hij geprobeerd heeft een totaal-overzicht te krijgen van alle gegevens die je van her en der worden aangereikt.

Hij heeft een raamwerk willen schetsen dat hemzelf en anderen kan helpen bij de verdere bezinning over ziekte en wat daarmee samenhangt. Hij schrijft over 1. Eigen schuld, 2. Duivelswerk, 3. Gods bestuur en 4. Doodsdreiging.

In het algemeen kunnen we instemmen met wat ds. Harmannij schrijft. Maar naar onze mening gaat de schrijver te veel uit van de gedachte dat een zieke zijn vertrouwen op de Heere stelt en een kind van God is.

De Schrift leert ons dat een mens alleen op een rechte wijze het lijden enz. aanvaardt wanneer hij/zij vernieuwd van hart is en daarbij ook nog door de Heilige Geest bearbeid wordt. De praktijk leert dat de lijdende mens wel graag van het lijden verlost wil worden en in tijden van nood de Heere zoekt. Maar als de Heere nog beterschap geeft vergeet men de Weldoener en zet men zijn eigen leven voort.

De schrijver is predikant van de (vrijgemaakt) Gereformeerde Kerk in Monster. Het boek telt 120 bladzijden en kost f 18,75.

2. **Gemeente-opbouw 2**, door dr. M. te Velde

Kort na de verschijning van het eerste

JACOBUS FRUYTIER
SCHOLENGEMEENSCHAP

Het bestuur van de Jacobus Fruytier Scholengemeenschap te Apeldoorn (met de afdelingen VBO, MAVO, HAVO en Atheneum) roept sollicitanten op voor de volgende, met ingang van het cursusjaar 1992-1993 te vervullen, vacatures:

Maatschappijleer	10-16 uur
Engels	28 uur
Wiskunde	28 uur
Natuurkunde	28 uur
Biologie	14 uur
Economie	16 uur (1e graads)
Handvaardigheid	20 uur
Lich. oefening	28 uur
Studielessen	13 uur
Bouwtechniek	19 uur

Met uitzondering van de vacature Economie gaat het om lesuren in het tweede- en derdegraads gebied. Hierbij zijn in de meeste gevallen zowel avo- als vbo-uren vacant.

Wij streven ernaar om te benoemen docenten zoveel mogelijk een volledige weektaak (28 à 29 uur) aan te bieden, waarbij combinatie van twee of meer vakken mogelijk is. Uiteraard kan men ook solliciteren naar een parttime-functie.

Sollicitanten dienen de grondslag van de school te onderschrijven. De scholengemeenschap fundeert zich op Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid.

Inlichtingen zijn verkrijgbaar bij de waarnemend rector, de heer L. van Dijke, telefoon 055-670194 (school) of 055-223746 (privé) of bij de heer drs. J. Schipper (conrector), telefoon 055-669520 (school) of 08385-15805 (privé).

Sollicitaties dienen uiterlijk D.V. **maandag 27 april a.s.** verzonden te zijn aan de secretaris van de Vereniging voor Voortgezet Onderwijs op Reformatorische Grondslag, dr. J. Rouwendal, p/a Postbus 2151, 7302 EN Apeldoorn.

deel zag het tweede deel het licht. Prof. Te Velde behandelt Bijbelse basisprincipes voor het functioneren van de christelijke gemeente. Na een *Inleiding* vragen de volgende basisprincipes de aandacht: 1. plaats, 2. basis, 3. doel, 4. taken, 5. norm, 6. hart, 7. kracht, 8. functioneerwijze, 9. gaven, 10. ambten de aandacht.

"Intussen", zegt de schrijver in een *Tenslotte*, "zijn we met deze basisprincipes nog lang niet waar we wezen moeten. Er moet nog heel wat achteraan komen.

Na alle werk aan de fundering wordt het daarom nu tijd om verder op de praktijk van het gemeente-werk in te gaan. In het volgende deel *Gemeente-opbouw 3* willen we daarmee een begin maken aan de hand van een "gemeente-werk-plan". Daarin zal het dienst-groepenschema uit hoofdstuk 4 van dit boek nader worden uitgewerkt. (...)"

Prof. Te Velde zegt veel waarmee we ons voordeel kunnen doen, maar hij heeft toch een andere beschouwing over de gemeente dan wij. We behoeven daar niet verder op in te gaan. Het feit is bekend en niet te ontkennen.

Dat neemt niet weg dat we ons voordeel kunnen doen met wat prof. Te Velde schrijft en nog hoopt te schrijven.

Het boek telt 134 bladzijden en kost f 18,75.

B.

Een nieuw begin voor Saskia, door Mies Vreugdenhil.

Uitgeverij: De Groot Goudriaan, postbus 130, 8260 AC Kampen, tel. 05202-92555.

Dit is het derde deel van een serie meisjesboeken over Saskia van der Steen. Saskia heeft al heel wat meegemaakt als ze trouwt met Jaap Dijkstra.

Ze betrekken een flatje in het dorp waar Jaap is opgegroeid en zijn werk heeft. Saskia schijnt heel gelukkig te zijn, maar toch ontbreekt er iets aan het geluk.

Als bij haar vriendin Bepke een tweeling wordt geboren, ervaart Saskia pijnlijk het gemis van een eigen kindje. Na verhuizing naar een nieuwbouwwijk begint daar voor Saskia een nieuwe, gelukkige tijd.

Mies Vreugdenhil weet boeiend te schrijven.

Ze heeft al verschillende boeken op haar naam staan. In dit boek vinden we een levensecht verhaal, waarin naar voren komt wat de gevolgen van de zonde zijn. Ook op andere wijze komt

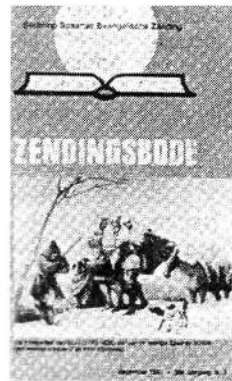
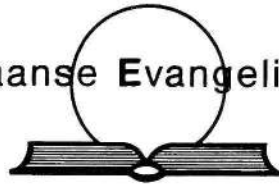
de ernst van het leven naar voren. De vader van Saskia wordt ziek en sterft. De strijd en het verdriet komen naar voren.

We hadden dat graag wat dieper getekend gezien. Maar gelet op de strek-

king van dit boek kunnen we het aanbevelen.

We kunnen het boek zien als een ernstige waarschuwing voor de paden der zonde en als een ernstige opwekking om de Heere te zoeken in de jonge

stichting Spaanse Evangelische Zending

Wie zich nu abonneert,
heeft in ieder geval recht op ons

Jubileumnummer

De SEZ werd in 1952 opgericht. Het aprilnummer van ons maandblad *Zendingsbode* zal een dubbeldik jubileumnummer zijn. Vol informatie over het werk van de SEZ in Spanje en Latijns Amerika.

Rijk geïllustreerd.

Voor de prijs (slechts 7 gulden voor elf nummer per jaar) hoeft u het niet te laten!

Postbank nr. 95200 penningm. SEZ, Krimpen a/d IJssel
bankrek. nr. 2510.99.245.

Bestuur SEZ:

ds. M.C. Tanis, Sliedrecht (voorz.); ds. L. Blok, Nunspeet (2e voorz.); A. Stam, Apeldoorn (secr.); L.C. Pols, Krimpen a/d IJssel (penningm.); ds. P. Beekhuis, Rotterdam; ds. G. Hendriks, Ouderkerk a/d IJssel; drs. G. Nieuwenhuis, Bodegraven; ds. P.J. Teeuw, Oude Tonge.

Medew. binnenland (ook voor diaprojecties): J. Haeser, Hardinxveld-Giessendam, tel. 01846-11607.

Deze BON in envelop **zonder postzegel** zenden aan:

SEZ, Antwoordno. 920, 3350 VG Hardinxveld-Giessendam.

☐ Als nieuwe abonnee op maandblad *Zendingsbode* kunt u noteren:

☐ Ik ontvang liever eerst een proefnummer;

Naam:

Adres:

Postcode en woonplaats:

Het abonnementsgeld à f 7.- per jaar voldoe ik na ontvangst van uw acceptgiro.

jaren, die vaak beslissend zijn voor het gehele leven.
Het boek telt 156 bladzijden en kost gebonden f 24,50.

B

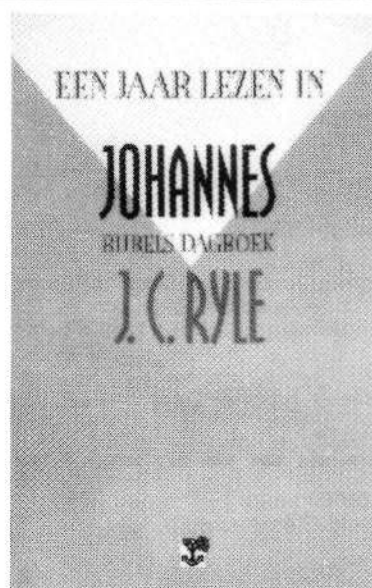
Bemiddeling Kraam- en Gezinszorg Meijer (B.K.G.M.)

Reeds velen vóór u maakten in de achterliggende 14 jaar gebruik van de verantwoorde hulp die geboden werd bij gezinsuitbreiding of bij ziekte van de moeder.

Zoekt u ook kraam- of gezins-
hulp uit eigen kring en u bezit
geen TV, bel dan gerust.

Mevr. J. Meijer - de Jong

Nieuw telefoonnummer:
02943 - 1145

□ J.C. Ryle

Een jaar lezen in Johannes Bijbels dagboek

Vers voor vers wordt het Johannes-
evangelie behandeld.

Paperback

f 32,50

BOEKHUIS het KOMPAS
SCHERPENZEEL
Dorpsstraat 164, 03497-4355

R H O D U S ABONNEMENTEN, LEDEN, EN GIFTEN, ADMINISTRATIE

Vele selectiemogelijkheden
G.M.U. en Automatische Incasso
Aantrekkelijke prijs

ARCHIPEL INFORMATICA bv

Programmatuur voor kerk,
vereniging, en pastorie
Postbus 884
3900 AW Veenendaal
Plesmanstraat 64, tel. 08385-11889

Vakantie op Texel

Gezelligheid, rust, activiteit, ontspanning...
U vindt het allemaal op "De Verrassing".
Bel ons nu en reserveer een bungalow of sta-
caravan, voor uw vakantie in eigen sfeer.
Inlichtingen: 02220-18391

vakantiecentrum
De Verrassing
Oosterend, Texel

Waarom nog steeds STATENVERTALING

Hoe kwam de
Bijbel in de Statenvertaling
tot stand? En waarom kunnen wij
deze aan ons Nederlandse volk toebe-
trouwde vertaling niet inruilen voor één
van de nieuwere vertalingen? Op deze vra-
gen wordt uitvoerig ingegaan in het boek
"NIETS KAN HAAR GLANS VERDOVEN"

Dit prachtig uitgevoerde naslagwerk is rijk
geïllustreerd (120 afbeelding waarvan vele in
kleur) en telt 180 pagina's. Het formaat is
22 x 29 cm.

Prijs **f 39,50**

Bestellingen in enveloppe zonder
postzegel sturen aan
onderstaand adres.

GBS

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING
ANTWOORDNUMMER 2809, 4140 WB LEERDAM

Mbuma Zendingsdag **GELDERMALSEN**

De 29ste zendingsdag van de Ned. Stichting Mbuma-Zending
wordt D.V. gehouden op

donderdag 30 april 1992

in de neerzethal van de fruitveiling "Geldermalsen e.o." -
Aanvang 10.30 uur.

Sprekers: 's Morgens (10.30 - 12.30 uur)

1. **Ds. W. Verhoeks**, Ederveen, 2e voorzitter, opening;
2. **Ds. Donald MacLean**, Glasgow, Schotland (met vertaling);
3. **Ds. A.D. Muilwijk**, Dordrecht.

Pauze: (12.30 - 14.00 uur)

's Middags (14.00 - 16.00 uur)

4. **Ds. S. de Jong**, Staphorst;
5. **Dhr. L.M.P. Scholten**, Capelle a/d IJssel;
6. **Ds. F. Mallan**, Alblasserdam, slotwoord.

Vóór en na de bijeenkomst en tijdens de pauze is er gelegenheid om kennissen
en vrienden te ontmoeten en de kramen van onze dameskransen enz. te
bezoeken.

Zoals gewoonlijk zijn er ruime parkeerterreinen beschikbaar.

De Ned. Stichting Mbuma-Zending ondersteunt het geestelijk en medisch
zendingswerk van de Vrije Presbyteriaanse Kerk van Schotland, welke reeds
ruim 87 jaar in Zimbabwe werkt, met thans 3 inlandse predikanten. Op vele
plaatsen zijn kerkjes, scholen en medische klinieken.

De behoefte aan steun is nog steeds groot.

Giro-rekening penningm.: 16.18.570 t.n.v. Mbuma-Zending te Putten.

Aanvragen voor het in kleuren geïllustreerde maandblad der Stichting bij de
secretaris H. van Vliet, Cronjéstraat 6, 3312 ED Dordrecht.

Zendingsbusjes en materiaal voor scholen e.d. aanvragen bij: dhr. H.J. Vee-
nema, Laarderweg 241, 1403 RK Bussum, tel. 02159-15115.